

RETROSPEKTÍV NEMZETI BIBLIOGRÁFIA - HOGYAN TOVÁBB?

KEREKASZTAL BESZÉLGETÉS AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁRBAN

Borda Lajos rövid írása a bibliográfiai egység fogalmát, Petrik könyvészetét (1712–1860 és meghosszabbítva 1920-ig), valamint a retrospektív nemzeti bibliográfia tudománytörténeti helyzetét érintve hívta életre a nemzeti könyvtárban, 2016. március 2-án megrendezett kerekasztal beszélgetést. Gyűjtők, antikváriusok és bibliográfusok vitatták meg főként Szabó Károly *Régi magyar könyvtára*, a *Régi magyarországi nyomtatványok* és Petrik *Magyarország bibliographiája* alapelveit és a lehetséges jövőbeli változásokat. Az asztal körül a Borda Antikvárium tulajdonosa, az OSZK részéről Heltai János, P. Vásárhelyi Judit, V. Ecsedy Judit, valamint Hubert Gabriella (Evangélikus Országos Könyvtár) és Szelestei Nagy László (Pázmány Péter Katolikus Egyetem) foglalt helyet, a beszélgetést Monok István (MTA Könyvtár és Információs Központ főigazgatója) moderálta.

Az előzetesen közzétett vitaindító irat (az antikváros szemszögéből) meglehetősen határozottsággal ítélte el a nemzeti bibliográfia, különösen Petrik Géza szerkesztési elveit, a kézikönyvsorozatot a hiányosságok és a kiadásbeli különbségek mellőzése miatt egyenesen kidobásra ítélve. Az 1711 előtti könyvtermésünket számba vevő kiadványok esetében (RMK, RMNy) kifogásolta például, hogy a Borsa Gedeon által felállított „együttes megjelen-

tetés szándékán” alapulnak a bibliográfiai tételek. Az antikvárius szemszögéből szemlélve a folyamatot megállapította, hogy „a kiadót az a szándék vezeti, hogy minél több példányt adjon el nyomtatványából”, s ez időnként többféle verziót eredményezett ugyanabból a kiadványból, amit szerinte „az RMNy rugalmatlan, a kivételek kezelésére alkalmatlan rendszere nem tudja megnyugtatóan kezelni”. Ennek „dogmaként” való alkalmazása helyett azt javasolta, hogy a bibliográfusok „térjenek vissza Szabó Károly (RMK) rendszeréhez. Ő ugyanis (...) az RMNy által kiadói kolligátumokként leírt nyomtatványok részeit önálló tételekként szerepelteti bibliográfiájában (...), ahogy a több kötetes műveket is, amennyiben a kötetek nem ugyanabban az évben készültek.” Az írás második részében Petrik rendszere helyett javaslatot tett az új nemzeti bibliográfia alapelveire. Felvetette például, hogy az anyaggyűjtés nyomdák szerint történjen, a *Clavis Typographorum* [forrás: http://typographia.oszk.hu/html_clavis/hun/nyito.htm (2016. március 6.)] alapján, bárki számára nyitott internetes adatbázis formájában, az egyes részfeladatok (pl. hiányos példányok meghatározása) felelőseinek felügyeletével. Továbbá „Petrikkel ellentétben minden nyomtatvány, de minden változat is önálló számmal szerepeljen a bibliográfiában”.

A megvalósításhoz szükséges anyagi forrásokat a Nemzeti Kulturális Alaptól tette függővé.

Az OSZK részéről P. Vásárhelyi Judit az RMNy eddigi munkálatait összegezte, statisztikai módszerekkel mutatta be az eddig elért eredményeket.

Majd Heltai János ismertette az RMNy szerkesztési alapelveit, amellet érvelve, hogy a Borda Lajos által felidézett esetek nem bizonyítják, hogy az együttes megjelentetés elve szerint ne lehetne azonosítani a tételeket. Az általa citált példát visszafordítva rámutatott, hogy Szabó Károly tévedett, amikor Geleji Katona István *Titkok titkához* (RMK I. 772., RMNy 2103.) csatolt *Magyar grammatikáskát* külön tételszámmal látta el (RMK I. 773.), mivel az előszó tanúsága szerint is együtt kerültek ki a sajtó alól. A bibliográfiát ugyanis nem szabad elszakítani a „historia litteraria” művelésétől. Ugyanakkor nem tartotta lehetetlennek, hogy következő RMNy kötet esetében a Borda által javasolt alszámokkal fogják jelezni az egy bibliográfiai egységen belüli részeket.

V. Ecsedy Judit rámutatott, hogy mindaddig, amíg a nemzeti könyvtárban összesen 3 státuszt tartanak fenn a múlt könyvtermésének számbavételére, addig nem várható, hogy az eddigi igényességet megtartva, a korábbinál gyorsabb ütemben jelenjenek meg az újabb kötetek. A legrosszabb helyzetben az 1800 utáni időszak felmérése leállt, az ezzel foglalkozó osztályt ugyanis egy korábbi átszervezés során megszüntették, s azóta sem szervezték újjá. A Borda által javasolt 1850–1920 közötti nyomdatermést áttekintő szakmai közösség tehát jelenleg teljes egészében hiányzik.

Hubert Gabriella szerint a könyvpiac résztvevőinek javaslatot kellene tenniük, hogy milyen szempontokat látnának még szívesen a bibliográfiákban. Tapasztalata szerint az RMNy szerkesztősége a bibliográfiai egység fogalmát nem dogmatikusan alkalmazza, mivel az utalókkal és a sokréti mu-

tatókkal a könyvek egy-egy része külön is megtalálható. Rámutatott, hogy a nemzeti bibliográfia alapossága nem vetekezhethet az egyetlen nyomda kiadványait, vagy az egyetlen szerző munkáit feltáró bibliográfiákkal, vagy a kiállítási katalógusokkal, hiszen egészen más nagyságrendben folyik a feldolgozás.

Szelestei Nagy László rövid hozzászólásában az RMNy szerkesztőbizottságának esetleges tévedéseivel az antikvárius szakma múltbeli hibáit állította szembe.

Monok István kiemelte, hogy a nagyobb ütemben zajló bibliográfia-szerkesztésnek komoly finanszírozási hiányosságai vannak. A támogatás növelésének érdekében szívesen látná a könyves szakma résztvevőit a szakembergárda bővítéséért lobbizók között. Az internetes adatbázisok építésébe bevont szoftvercégekkel – tapasztalata szerint – adódhatnak komoly problémák, amelyek éves csúszásokhoz vezetnek.

A zsűfoglalásig megtelt díszteremben, a jó három órás program utolsó harmadában a hallgatóság közül többen (a jelenlévő antikváriusok és gyűjtők is) szólásra jelentkeztek. Mindenki egyetértett abban, hogy a web2 előnyeit kihasználó adatbázisra lenne szükség, s amelybe az egyes könyvtárak, a gyűjtők és az antikváriusok is beírhatnák az észrevételeket. Ennek gazdája és a moderátora az OSZK lenne.

Összegzésként elmondhatjuk, hogy az RMNy szerkesztőség nyitottnak mutatkozott a sokszereplős könyvpiac igényeinek megismerésére és az általuk igényelt változások beépítésére a retrospektív nemzeti bibliográfia új köteteinél. Az előzetes hírek szerint a Magyar Könyvszemle közli a felkért előadók szövegeit is.

Oláh Róbert
Tiszántúli Református Egyházkerület
Nagykönyvtára

